

Świętokrzyskie Centra kształcenia pozwalają uzupełniać wiedzę i doskonalić umiejętności zawodowe. Jednak nie uwzględniają potrzeb rynku pracy – ani przy planowaniu, ani przy realizacji działalności edukacyjnej. Nie w pełni wykorzystują potencjał sprzętowy i kadrowy. Ich znaczenie na wojewódzkim rynku edukacyjnym maleje.

Centra kształcenia ustawicznego i zawodowego to efekt reformy systemu oświaty z roku 2019. Ich zadaniem jest umożliwienie uzyskania i uzupełnienia wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Placówki te są zakładane i prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego. W roku szkolnym 2020/2021 w województwie świętokrzyskim funkcjonowało 11 takich Centrów o profilu nierolniczym, prowadzonych przez powiaty.

Niniejsza kontrola stanowi analizę działalności największych nierolniczych Centrów regionu w aspekcie wykorzystania potencjału kadrowego i materialnego, zakresu podejmowanych działań i ich finansowania oraz stymulacji aktywności edukacyjnej adeptów w kontekście potrzeb rynku pracy.

Świętokrzyskie Centra zatrudniają nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach, z reguły zapewniają też pracownie zawodowe, choć **ich wyposażenie nie zawsze jest dostosowane do wymagań podstawy programowej**. Niemniej **tylko niektórzy nauczyciele zatrudnieni w Centrach mają praktyczne doświadczenie** zdobyte w formach o profilu odpowiadającym nauczalnemu przedmiotowi.

Tylko jedno Centrum Kształcenia Zawodowego oraz dwa centra kształcenia ustawicznego prowadzące szkoły policealne kreowały ofertę kształcenia praktycznego. Najczęściej jednak **Centra nie podejmują aktywnej roli wobec potrzeb rynku pracy**, ograniczają się z reguły do realizowania praktycznej nauki zawodu, często na zlecenie jednej szkoły. W rezultacie **ich zaplecze kadrowe i materialne nie jest w pełni wykorzystywane**. Np. Centrum w Kielcach, jedno z największych w Polsce, dysponuje pięcioma pracownikami ze sprzętem wartości ok. 3 mln zł, w których w ogóle nie prowadzono żadnych zajęć.

Tylko w dwóch Centrach uwzględniono potrzebę zapewnienia uczniom/słuchaczom ubrań roboczych i środków higieny osobistej. We wszystkich Centrach **praktyczna nauka zawodu odbywała się na podstawie właściwych programów nauczania**, w większości prawidłowo ustalono czas i wymiar ich trwania (z wyjątkiem dwóch centrów – w Morawicy i Skarżysku-Kamiennej). Jednak kontrolerzy stwierdzili nieprawidłowości: w części centrów **nie zapewniono odpowiedniego wyposażenia lub kadry prowadzącej zajęcia** bądź występowała zbyt wysoka liczebność grup w stosunku do wyposażenia pracowni.

Żadne z objętych kontrolą Centrów **nie prowadziło kursów umiejętności zawodowych ani kursów kompetencji ogólnych**. Doradztwo edukacyjno-zawodowe oraz aktywną współpracę z pracodawcami realizowały tylko cztery Centra – w Staszowie, Starachowicach, Ostrowcu Świętokrzyskim i Morawicy.

W większości Centrów **brakowało wymaganego wyposażenia**, organizowano zajęcia praktyczne dla zbyt licznych grup, ograniczano wymiar godzinowy zajęć.

Stopniowo **maleje znaczenie Centrów na regionalnym rynku edukacyjnym** – z racji coraz lepszego wyposażenia szkół oraz włączania Centrów do zespołów szkół, co skutkuje utratą ich autonomiczności.

Jednak do najważniejszych słabości Centrów należy zaliczyć **niedostosowanie oferowanych kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ) do potrzeb lokalnego, wojewódzkiego czy krajowego**

rynku pracy. Centra nie podejmują działań na powiatowym rynku edukacyjnym, polegających np. na wyznaczaniu kierunków kształcenia i rozwoju zawodowego. W rezultacie czego niewielka część adeptów znajduje zatrudnienie. Oznacza to niską efektywność kształcenia.

Organizacja KKZ – z wyjątkiem jednego Centrum – nie była w pełni zgodna z przepisami i wewnętrznymi uregulowaniami. Zwrócić uwagę należy na fakt, że **na KKZ przyjmowano zasadniczo wszystkich chętnych, ponieważ zwiększało to poziom dotacji – natomiast nie wszyscy kończyli kursy**, przystępowali do egzaminów (44%) i je zdawali (35%). **Centra nie mają narzędzi do motywowania słuchaczy do podjęcia próby zdania egzaminu** (kształcenie na KKZ jest dobrowolne). Poziom finansowania KKZ nie jest uzależniony od ich przydatności i kosztowności.

W 40% skontrolowanych Centrów organizujących KKZ stwierdzono **nieprawidłowości w stosowaniu zasad oceniania i klasyfikowania słuchaczy** oraz przypadki nieegzekwowania zaświadczeń lekarskich, które warunkowały udział w kursie. W 60% jednostek prowadzących KKZ **nierzetelnie dokumentowano proces nauczania.**

Kurator świętokrzyski wspomagał organizację kształcenia ustawicznego i zawodowego w Centrach, w tym organizował doradztwo metodyczne dla nauczycieli oraz koordynował organizację turnusów doksztalcenia młodocianych pracowników, lecz **harmonogramy turnusów sporządzane były nierzetelnie.** Większość turnusów, w trosce o opłacalność organizacji, została zrealizowana w obniżonym o 60%–80% wymiarze zajęć w stosunku do przepisowego. Realizowano je często w formie indywidualnych konsultacji, dopuszczonej tylko dla przypadków losowych. Uczestnicy części turnusów musieli dojeżdżać na nie do odległych miejscowości, **nie zapewniono im możliwości korzystania z internatu i wyżywienia**, a turnusy organizowano dla łączonych grup międzyklasowych.

Realizacja zadań przez Centra finansowana była w sposób nieprzejrzysty, bez wymogu analizy kosztowności poszczególnych form kształcenia.

Efektywność kształcenia praktycznego realizowanego w Centrach obniżał też obiektywny czynnik w postaci epidemii COVID-19.

Wnioski

Obecny system finansowania KKZ, niepowiązany z potrzebami rynku pracy ani z „kosztownością” poszczególnych kursów, nie sprzyja przygotowywaniu oferty kursów wymagających znacznych nakładów, ale adekwatnych do potrzeb rynku pracy. Dlatego NIK przedstawiła Ministrowi Edukacji i Nauki wniosek de lege ferenda:

Minister Edukacji i Nauki – wniosek de lege ferenda

NIK wnosi o podjęcie działań mających na celu zmianę art. 28 ust. 6 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, zawierającego upoważnienie dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do wydania rozporządzenia określającego sposób podziału części oświatowej subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego – poprzez uwzględnienie zróżnicowania kwot przeznaczonych na słuchaczy kwalifikacyjnych kursów zawodowych na podstawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, o której mowa w art. 46b ust. 1 ustawy Prawo oświatowe.

Z racji niewłaściwego wykorzystywania przez większość objętych kontrolą Centrów formy zaocznej

kwalifikacyjnych kursów zawodowych oraz nieprawidłowego wykorzystywania indywidualnych konsultacji dla poprawy opłacalności turnusów dokształcania teoretycznego młodocianych pracowników – NIK wnioskuje do Ministra Edukacji i Nauki, a także do organów prowadzących Centra o:

Minister Edukacji i Nauki

- podjęcie działań informacyjnych i szkoleniowych dotyczących zasad organizowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych w formie zaocznej oraz prawidłowego wykorzystywania formy indywidualnych konsultacji w ramach turnusów dokształcania młodocianych pracowników;
- uwzględnienie zagadnień kształcenia ustawicznego i dokształcania teoretycznego młodocianych pracowników w ramach zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty;

Organy prowadzące Centra

- zapewnienie środków finansowych na wyposażenie pracowni i zorganizowanie stanowisk dla uczniów (słuchaczy) realizujących zajęcia praktyczne zgodnie z wymogami podstawy programowej z 2019 r.;
- dokonywanie analiz efektywności oferty KKZ na etapie opiniowania arkusza organizacyjnego szkoły lub szkolnego planu kształcenia pod kątem adekwatności tych kursów do potrzeb rynku pracy oraz ich efektywności finansowej;
- intensyfikację działań pozwalających na optymalne wykorzystanie potencjału Centrów – w celu wspierania szkół zawodowych w organizowaniu efektywnego i o najwyższej jakości kształcenia zawodowego pracy oraz pobudzania aktywności edukacyjnej osób dorosłych;
- zwiększenie nadzoru nad prawidłowością gromadzenia przez Centra dochodów na wydzielonym rachunku dochodów oraz ich wydatkowaniem.

Źródło: NIK